

NAGYILLÉS JÁNOS

Anna Maria van Schurman latin nyelvű költeményei az *Opuscula* 1652-es kiadásában

Anna Maria van Schurman (1607. november 5. – 1678. május 4.) a 17. század szellemi életének egyik legsokoldalúbb és legkiemelkedőbb alakja. Latin nyelvű költeményeinek 1652-es gyűjteményét tesszük itt közzé kétnyelvű kiadásban.¹

Kulcsszavak: Anna Maria van Schurman, 17. századi költészet, női költészet, női költők

A versek itteni a sorrendje az alapul vett 1652-es harmadik, bővített és javított kiadás verssorrendjét követi (adatai a versek után). Az eredeti címeket, amelyek a kor szokásához híven inkább címzések és témamegjelölések, természetesen megtartottuk, az előttük lévő, szögletes zárójelbe tett arab szám az adott vers sorszáma az 1652-es kiadásban. A hiányzó számok magyarázata, hogy ott a kiadásokban Van Schurman egy-egy francia nyelvű költeménye van beillesztve. A versek után található lista a versek szóban forgó kiadásban való helyéről tájékoztat.

---

¹ A publikáció az MTA-SZTE Antikvitás és Reneszánsz: Források és Recepció Kutatócsoport (TK2016-126) támogatásával jelent meg.

[1] **Amplissimo Doctissimoque Viro D. Jacobo Catzio**

Vt cygnum resides perhibent intendere voces,
 Cum Zephyri albentes attigit aura sinus;
 Vtque avis innumeros modulatur gutture cantus
 Mirans laeta novum solis in orbe jubar;
 Sic tua torpentem laxavit Epistola venam 5
 Pectus ubi afflavit suada diserta meum.
 Ast minus hinc justas subeunt mea carmina leges
 Dum sponte innumeros non remoranda ruunt.
 Iam feror Icariis ignota per aethera pennis,
 Fidere non tutis viribus ausa meis, 10
 Mox pavidi devexa subit Phaëthontis imago
 Tentans praecipiti carminis ire via.
 At meritos virtute tuos mea tangat honores
 Pagina, sit laudis pars quotacunque tuae.
 Quis, licet ingentis succumbam pondere molis 15
 Obruta, non votis annuat ergo meis?
 Hic mecum reliquas sistens Hollandia curas,
 Gestiet applausus ingeminasse tibi;
 Qualiter exceptus communi Tullius ore
 Cum streperet toto mota corona foro. 20
 Quid ni? hoc ingenium, mores, facundia suadent
 Et fortuna notas reddit ubique pares.
 Hic igitur patrio, vel solum gratulor orbi,
 Dum sibi vult plus quam consuluisse tibi;
 Nam si tanta premant divinos Munera cantus, 25
 Quid, damna ut reparet, culmen honoris habet?
 Si tot delicias perimant sanctosque furores,
 Pectora quo vatium fonte scatere solent:
 Nonne hic vel gemino tibi Munere gratuler aucto.
 Quid vis ingenii par sit utrique tui. 30

[1] A méltóságos és tudós Jacob Catz Úrhoz

Hírlik, a hattyú olyankor hallatja ritka dalát, ha a Zefír fuvalma fehér testét éri: torka számtalan dalt zeng ilyenkor, míg boldogan csodálja az égen a nap első sugarát – így ütött szíven leveled ékesszóló bája s lódtította meg vérem lomha áramát. Ám épp ezért nem vetette alá magát versem a kellő szabályoknak: szabadon árad számtalanul s féktelenül. Máris Ikarusz szárnyán suhanok az ismeretlen légben, s bár még bizonytalan, saját erőmre merem magam bízni. De már eszembe is ötlük a rémült Phaëthon alábukskázó képe, míg a költészet nyaktörő útját kísértem. Csak érjen fel versem szépsége megszolgált hírneveddel, bármennyit is kapna csak a te dicsőségedből! Lehet, hogy az irdatlan teher súlya maga alá temet, törekvésemért mégsem kárhoztathat senki. Hollandia most velem együtt feledi többi gondját, s ujjong, hogy kétszeresen zúghat tapsa neked. Tulliust fogadták így hajdan, s beszéltek szerént s tova róla, s csak úgy zúgott az egész Forum a köré özönlő tömegtől. S hogy is lenne másképp? A tehetség, jellem, ékesszólás hatása még mindig ugyanaz, s a sors mindenütt ugyanolyan jeleket ad. Most hát, hogy jobban törődik magával, mint veled, együtt örülök hazámmal, vagy akár az egész világgal, mert ha hatalmas megtiszteltetése elfojtaná is isteni dalod, mi minden van a megbecsülés e csúcsán, ami helyrehozza e kárt? Ha kiapasztanák a megannyi gyönyör s szent hevület forrását, mely a költők szívében fel szokott buzogni, nem örvendeznék-e veled éppúgy azon, hogy megbecsülésed kétszeresére nőtt? Ugyan mi érhet fel mindkét féle tehetségeddel?

O donata tuis felicibus otia amicis
 quae Patriae curis, nec sine laude, vacant.
 Hinc mecum Batavae veneratur numina Musae
 Virgineus, studiis aequior ille chorus:
 Hinc, cui nota, venus, vel amoeni gratia dicti 35
 Catziadae tantum fas putat ore loqui,
 Huc progressa velut modulis exterrita raucis
 Musa, fatigatos linquit in ore sonos,
 Vixque repercussis superat vox ultima chordis;
 O Patriae et Musis, Vir Venerande, Vale. 40

[2] Ad D. Barlaeum

Quas ego pro tanto persolvam Munere grates?
 Anne tuis referam carmina carminibus?
 Ast mea fama jubet, falsae si parcere fas est,
 Scribere Barlaeo nil, nisi scribo nihil,

Neque silens neque respondens
 A.M.S.

[3] Clarissimo Viro, D. Andreae Riveto s.

Tanta tuae, Rivete, viget vox inclyta famae,
 Vt solam invidiam velle silere putem.
 Si memorare tuas laudes vel convenit hosti,
 Conciliet tantum te mihi purus amor.
 Ecce igitur properam quam parvula charta salutem 5
 Dicit, Amicitiae candida signa meae.

Cui nihil tuis virtutibus amabilius

Ó, mi boldogok barátaid, hogy minden idő, mely a haza gondjaival való dicséretes törődés után marad, nekik szenteled! Mostantól a híres szűzi kar velem tiszteli Batavia Múzsájának erejét, s persze nálam inkább felér tudásodhoz; mostantól, ki tudja, mi a báj, mi kellem van az édes szóban, úgy gondolja, csak Katz nyelvén szólhat. Eddig tartott velem a Múzsza, mintha rekedt hangom megrémítette volna, hangja kimerült s elhal ajkán, s utolsó hangja bágyadtan csendül megpendített húrjaimon: Isten hozzád, Hazánktól és a Múzsáktól tisztelt férfiú!

[2] [Caspar van] Baerle Úrhoz

Hogy törlesszem hálám ekkora ajándékért? Tán verseidért verseim adjam cserébe? Csakhogy a hírem – már ha alaptalan hírt érdemes kímélni – azt parancsolja, egy Barlaeusnak ne írjak semmit, csak tényleg a 'semmi'-t.

Nem is hallgattam, s nem is válaszoltam,
A.M.S.

[3] Üdvözlét a hírneves André Rivet Úrnak

Híred ismert hangja oly hatalmasan zeng, Rivetus – vélem, csak valami irigy akarhatja, hogy hallgasson el. Ha még ellenséged is csak dicsőségedről tudósíthat, hozzám a színtiszta szeretet kössön. Lám, e mégoly apró lapocska sietve mond üdvöt, s mégis fénylő jele barátságomnak.

Kinek erényeidnél semmi sem kedvesebb

[4] [hozzá szóló]**Annae Mariae a Schurmans Unioni. Ut minus lateat.**

Quo te, Nympha, cui tam custodita, quousque
 Subtrahis, et muta laude sepulta lates?
 Caelatae virtutis onus fit inertia, fit nox,
 Fit gravis aeternae mortis imago quies.
 Prodi parca Venus, partuque Batava marino
 De tot virtutum nascere, diva, mari.
 Sol in virgine plus satis est; in Sole rogamus
 Virgo sit, accendas orta, fugesque diem.

5

**[5] Ad occultum Apollinis cujusdam ad lucem me provocantis
 Oraculum Responsio.**

Magnum Musa virum sonat; utque ego sim quoque vates,
 Ingenium Constans da mihi Phoebe tuum.
 Ast quo jure meum poscit clarescere nomen,
 Cum pro me causam, qui latet, Autor agat.

**[6] A. Mariae a Schurm. Epigramma in Nobilissimi praestantis-
 simique Viri, D. Constantini Hugonii Opus – Diurnum. Quod
 in gratiam lectissimae suae quondam Conjugis Dnae. Susannae
 a Baerle conscripsit.**

Quaeris an haec claram mereantur carmina lucem,
 Quis neget? Hanc poscit Nobilis UMBRA sibi.
 Nec, si forte velis, potes occultare diurnum,
 Cum natura tibi Phoebe, repugnet, Opus.

[7] Ad Illustrem Virum Zulichemii Dominum.

Cur me mortalem poscunt tua carmina testem,
 Quae testes Clarias promeruerunt Deas?
 Sed tua jure meas poscunt sibi munera grates,
 Quas tibi cum nequeam reddere, nomen habe.

[4] Anna Maria van Schurmanhoz, a Gyöngyszemhez. Hogy ne rejtőzködjék.

Hová s még meddig vonulsz el, Nimfa? Mi tart fogva téged? Miért tetemkezel néma dicsőségbe? Még a kőbe vésett erénynek is árt a tétlenség, árt az éj, a pihenés az örök halál nyomasztó képmása. Állj elő, szerény Vénusz, szüless meg a tengerből, bataviai istennő, megannyi erényed tengeréből! E hajadonban túl rég ragyog nap, kérjük, hogy ő ragyogjon a napon: kelj fel, gyűjtsd meg s ragyogd túl a napvilágot.

[5] Válaszom egy bizonyos Apolló fényre csalogató homályos jósszavára.

Nagyszerű férfira vall a Múzsza zengő szava; Állhatatos Apolló, add nekem tehetséged, hogy vátésszé lehessen én is! Ám mi jupon követeli szerzője, hogy nevem hírre kapjon, ha maga is névtelenül képviseli ügyemet?

[6] Anna Maria van Schurman epigrammája a nemes és előkelő Férfiú, Constantijn Huygens Úr művére, a *Diurnumra*. Írta kiváló néhai hitvese, Susanna van Baerle kedvére.

Azt kérded, e versek megérdemlik-e a fényes napvilágot. Ki tagadná? Ezt követeli magának a nemes árny. S még ha akarnád, sem tudnád rejtetni napi munkád, Phoebus: természeted szegülne ellened.

[7] Zuilichem Méltóságos Urához

Mért hívnak engem, halandót tanúul verseid, holott kiérdemelték a klároszi istennők tanúságát? Jótetteid mégis joggal kívánják hálám – s mert a viszonzásra képtelen vagyok, hálaszóm legyen tiéd!

[8] A. M. a SCHURMAN.

**Ad Epigramma Viri םשח D. Constantini Hugonii Zulichemi
Toparchae quod sic habet.¹**

Nomen habe, Schurmanna canit. Lepidissima virgo!

Nomen habes nequii dicere, dixit habe.

O si ridenti potis esset dicere verum,

Si, quod habet, dando nomen habere daret!

[9] Responsio Annae Mariae a Schurman.

Hugenio cum non sit, nomine, clarior alter,

Quis melius, dando nomen habere, daret?

[10] ALIUD.

Anne bonum credat, nequeam cum solvere, nomen?

Quis dare, quaeso, bonum, quo caret ipse, potest?

[11] ALIUD.

Quare tuum, Constans, nostro vis cedere nomen?

Sic mihi, mutato nomine, nomen eris?

**[12] Ad serenissimam Angliae Reginam e puerperio nuper
egressam A. CID ID XXXV. tempore hyberno
ECHO. Alludens ad insignia REGNI BRITANNI tribus rosis
figurata.**

Quae tibi nunc gelido miracula nata Decembri

Quippe moras steriles Flora perosa? Rosa.

Sortem vicisti communem: Anglisque perennis

Arridet veris spes generosa. Rosa.

Sic genitrix sis saepe Deum. Sors statque caditque

5

Dum paris, aut cessas Diva operosa. Rosa.

---

¹ 'ansey hasem' (héber) = Isten embere. A héber fordulat első szavát van Schurman latinra fordítva, *vir*i-vel visszaadva használja. A kifejezés megfejtéséért Bar Leshemnek (Ben-Gurion University of the Negev – בניגב גוריון-בן אוניברסיטת) tartozom köszönettel.

[8] Anna Maria van Schurman

Constantijn Huygens Úr, Zuilichem Ura epigrammájára, mely így szól.

Schurman dala így szól: *Légy hírneves!* Finom műveltségű hajadon! Azt hogy, *Hírneves vagy*, nem mondhatta – így mondta hát: „*Légy!*” az. Ó, ha nevetve kimondhatnók az igazságot, s ha azt adva oda, ami nekünk már van, másnak is adhatnánk nevet!

[9] Anna Maria van Schurman válasza.

Bár, nincs, kinek neve Hugeniúsénál jobban ragyogna, jobbat ki adhatna annál, ha azzal, hogy ad, nevet adhat?

[10] Másik.

Úgy hiszi hát, jó a nevem, bár meg sem fizethetem? Mégis ugyan ki adhatna másnak olyan javakat, melyeknek maga híján van?

[11] Másik.

Miért teszel úgy, Constans, mintha neved nem érne fel az enyémmel? Így, ha nevet cserélünk, az én nevem lesz?

[12] Anglia Felséges Királynőjének, aki nemrég jutott túl a gyermekágyon 1635 telén

Visszhang, mely a Brit Királyság három rózsát ábrázoló címerére utal

Zord december idején született csodás gyermeked – Tán Flora gyűlöli a terméketlen tétlenséget? – Rózsa. Legyőzted a közös emberi sorsot – az angolokra az örök tavasz nemes reménye mosolyog. Rózsa. Légy hát még sokszor Istenek szülője. A sors hol kegyel, hol nem, míg szülsz vagy míg pihensz, serény istennő. Rózsa.

**[13] Inclytae et antiquae urbi Trajectinae Nova Academia
nuperrime donatae gratulatur. Anna Maria a Schurman.**

Tu quae lege potens agris dominaris, et altis
Moenibus, et moles tollis ad astra tuas.
Cui prior est cura ingeniis clarescere, et armos
Palladis ignavam pellere Barbariem.
Nil te cornigeri moveant dispendia Rheni.
Quodque ingrata Lares liqueris² unda tuos.
Nil moveant suspensa avidae commercia turbae,
Quaeque dabat volucres sors vaga divitias.
En subeunt refugo potiores flumine lymphae,
Vt tua perpetuis fontibus arva rigent.
Omnia laeta vides nitido splendescere vultu,
Et jam deliciis sistere vota suis:
Quippe novos facilis reserat tibi Pegasus amnes
Blandaue Castalias Musa ministrat aquas.
Hinc bibet indigena, et sitientes Nectara Belgae,
Hinc bibet et geminus qua patet usque Polus.
Hinc quoque Mysterum facunda per ora Minervae
TRAJICIES placidas (munera mentis) opes.
Ast quae (forte rogas) agitant tua pectora curae?
Non haec Virgineis pervia Sacra choris.
Omnibus hic seritur, metiturque, ut amica quieti
Alma Themis discors arceat Orbe Chaos,
Vtque pio irradiet divina Scientia cultu,
Et caleat summo qualibet Ara Deo.
Hic scopus, hic sisto; satis inter publica Mundi
Gaudia laetitiae signa dedisse suae.
Salve o spes Populi, Generis melioris origo,
Cui Sol Iustitiae Lumina prima dedit:
Salve iterum attonitis Lux orta novissima seclis
Ne Sol Iustitiae vergat ad ima tibi.

---

² jav. <liquerit>

[13] Köszönti Utrecht híres és ősi városát, mely nemrég új Akadémiát kapott. Anna Maria van Schurman

Törvényeid erejével uralod földjeid s magas falaid, s épületeid égisz érnek. Legfőbb gondod, hogy tehetségeid ragyogjanak, s hogy Pallas keze elűzze a tunya Barbárságot. Ne bánd, hogy neked nem hajt hasznot a szarvas Rajna, s hogy Lárjaidat hálátlan habja cserben hagyja. Ne bánd, hogy a kapzsi csőcselék itt felfüggeszti a kereskedelmet, s hogy a szeszélyes sors neked tovatűnő gazdagságot ad. Nézd csak: a folyó visszafordul, erősebb víz árad amaz helyébe, s örök forrásaival öntözi szántóidat. Látod, minden boldog, ragyogó orcája fénylik, s vágyaik örömeibe fordulnak, hisz a könnyűléptű Pegasus új folyamokat fakaszt neked, s a nyájas Múza ontja Castalia vizét. Isznak belőle honfitársaink s a nektárt szomjazó Belgák, iszik belőle mindenki, ahol csak laknak Északon s Délen, s innen HOZOD ÁT Minerva beavatottjai ékesen szóló ajkán szelíd hatalmad, a szellem ajándékát. S ha tán kérded, miféle gond gyötri mégis a szíved: az, hogy a szentélybe nem léphet a Hajadonok Kara. Mindenkinek vetnek itt, s mindenkinek aratnak, hogy a tápláló Themis, a béke barátja tovaűzze a világról a viszálykodó Zűrzavart, s hogy felragyogjon az isteni Tudomány odaadó művelése, s lobogjon a tűz a Leghatalmasabb Isten oltárán. Célhoz értem, itt megállok – saját boldogságának már eléggé hangot adott a világ öröme közepette. Légy üdvöz, népünk reménysége, egy jobb nemzedék kezdete, melyre az igazság Napja első sugarait vetette, légy újra üdvöz, kábult századokra újonnan virradó Világosság, soha le ne áldozzon egedről az igazság Napja.

**[15] Magni ac generosi animi HEROINAE GORNACENSI, Causam
sexus nostri fortiter defendenti gratulatur Anna Maria a Schurman.**

Palladis arma geris, bellis animosa virago;
 Utque geras lauros, Palladis arma geris.
 Sic decet innocui causam te dicere sexus,
 Et propria in sontes vertere tela viros.
 I prae Gornacense decus, tua signa sequemur: 5
 Quippe tibi potior, robore, causa praeit.

[16] In symbolum suum Ὁ ἐμὸς ἔρωσ ἐσταύρωται

Quis non sollicito Christum veneretur amore?
 Quem simul Echo omnis conscia **clamat. Amat.**
 Hic nos solus amat qui sanguine pascit amantes;
 Tartaraque edomuit qui **moriens. Oriens.**
 Hunc igitur sapiens casta pete mente puella, 5
 Nitere hoc sponso, nec tibi **fide. Fide.**
 A.M.a SCHURMAN

**[17] A. Mariae Schurman AD ΗΧΟΥΣ ΔΟΥΣΙΚΑΣ Provocatio –
Num a Nobilissimo Viro D. Dousa provocata, in lucem prodire
debeat, necne?**

O Vos Dousarum resonantes Carmina Nymphae,
 Ne, quid me deceat, **dissimulate; Late.**

[18] Clarissimo Ornatissimoque Viro, D. G. Staackmanno.

Si veneranda docet frontem obvelare vetustas,
 Et fugere ignotum virginis ora forum:
 Cur alia est animi natura bonis, hominum quae
 Arbitrium fugiunt, sufficiuntque sibi?
 A.M. a SCHURMAN

[15] Anna Maria van Schurman üdvözli a nagy- és nemeslelkű [Marie] de Gournay hősnőt, nemünk ügyének bátor védelmezőjét

Pallas fegyverzetét viseled, harcedzett hajadon, s bár babérkoszorúsan, Pallas fegyverzetét viseled. Illő, hogy így képviseld ártatlan nemünk ügyét, s fordítsd saját fegyvereit a bűnös férfiak ellen. Járj az élen, Gournay ékessége, s zászlód követni fogjuk, mert előtted meg az ügy jár, mely még nálad is erősebb.

[16] Saját mottójára: Szeretetem keresztre feszítve

Ki ne tisztelné Krisztust aggályos szeretettel? Minden Echo őt kiáltja ennek tudatában: SZERET. Csakis ő szeret minket, ki vérével táplálja az őt szeretőket, s ki leigázta a poklot halálával. Ő NAPKELETÜNK. Tiszta szíved fordítsd hát felé, bölcs leány, rá mint jegyessedre bízd magad, s ne magadban higgy. HIGGY.

[17] A. Maria Schurman kihívása [Dirk Van der] Does ekhóira – Nyilvánosság elé álljon-e a Nemes D. Dousa Úr kihívására, vagy ne?

Ó ti nimfák, ki Dousa dalait visszhangozzátok: ne titkoljátok, mit illendő tennem! *Rejtőzz!*

[18] G. Staackmann Úrnak, a nevezetes és jeles férfiúnak

Ha tiszteletreméltó őseink arra tanítanak, hogy leplezzük érzéseinket, s hogy egy hajadon orcája kerülje az ismeretlen társaságot, miért más egyes derék hölgyek lelki alkata, akik nem törődnek az emberek megítélésével, s megelégednek önmagukkal?

A.M. van Schurman

[19] Apologia Annae Mariae a Schurman

Contra erroneos quosdam rumores, quibus propter nominis Schurmanni homonymiam, Astraeam d'Urse e Gallico in Belgicum sermonem vertisse creditur.

Cur mea lascivis praetexi nomina chartis
 Fama est? Cur meruit fama sinistra fidem?
 An dubiae tantum poterit fallacia vocis,
 Credar ut ingenium deseruisse meum?
 Haud eandem curant omnes. Et myrteaserta 5
 Quae nunquam merui, tale meretur opus.
 Non dominae invideo, grati ferat ipsa laboris
 Praemia: diversae nos tenet artis amor.
 Id monuisse juvat; ne me misisse Camoenas
 Iactitet invictas sub sua sceptrata Venus. 10
 Nec violasse tuas leges Astraea putabor:
 Quippe suum tribui cuilibet ipsa jubes.

[20] Epigramma in *Historiam Gelricam* Clarissimi Viri, Joh. Isaaci Pontani.

Palladias artes quondam coluere Sicambri,
 Et sors clara toga, claraque Marte fuit,
 Sed jam Lethaeis ingrato tempore lymphis
 Mersa fere antiquae gloria gentis erat.
 Hanc pius immemori revocat Pontanus ab orco, 5
 Et reddit patrio lumina tanta solo.
 Hic sacra consilia, et magnorum effata virorum,
 Gestaque Francorum nomine digna refert:
 Quaeque olim magnis animis dedit aequa vetustas
 Praemia mirari secula nostra facit. 10
 Sic simul aeternos virtuti jure triumphos
 Vindicat, et populo prisca trophaea suo.
 Annon qui toto parat haec spectacula mundo,
 Dignus ut applausus hinc prior ipse ferat?
 A.M. a Schurman

[19] Anna Maria van Schurman apológiája

bizonyos téves híresztelésekkel szemben, melyek szerint a Schurmann név azonossága miatt azt hiszik, ő fordította franciáról flamand nyelvre d'Urse *Astraeáját*.

Miért kapott szárnyra a hír, hogy nevem egy pajkos könyv címlapján szerepel? Miért hittek e sanda hírnek? Tényleg el tudja még érní egy kétes hang csalárdsága, hogy elhiggyék, faképnél hagytam tehetségemet? De nem mindenki törődik velem. S egy ilyen mű mirtuszkoszorút ér, melyet én soha nem érdemeltem ki. Nem irigykedem erre a hölgyre, vigye csak kedves munkája jutalmát: én másféle művészetet szeretek. Jónak látom, hogy emlékeztesselek: még majd Venus elhencegne velem, hogy legyőzhetetlen Camoenáimat átengedtem az ő hatalmának. Nem is hiszik majd, *Astraea*, hogy megszegttem törvényeidet, hiszen te magad parancsolod, hogy mindenkinek meg kell adni, ami jár neki.

[20] Epigramma a nevezetes férfiú, Johannes Isacus Pontanus *Guelders történetére*

Hajdan a sicamberek Pallas művészetét úzték, s dicső volt sorsuk békében s háborúban, de hálátlan korunkban ez ősi nép dicsősége már szinte a Léthe vizébe vészett. Ezt idézi meg a jámbor Pontanus az alvilági feledésből, s szülőföldjét újra ragyogó fénybe borítja. Nagyszerű férfiak szent szándékait s szavait s a frankok említésre méltó tetteit tárja fel, hogy amit hajdan nagy lelkeknek szánt a méltányos régmúlt, jutalomként csodálja a mi korunk. Épp így ő is joggal követel az erénynek örök diadalt s népének ősi dicsőséget. Vagy tán nem lenne méltó rá, hogy előbb maga arasson tetszést abból, hogy az egész világnak elkészíti e látványosságokat?

[21] Memoriae Celeberrimi Historici et Jurisconsulti Arnoldi Buchelii Eruditissimas Notas in Historiam Ultrajectinam Una cum vita finientis.

Gratia dum doctae fuerit mihi grata Minervae,
 Et tua, Bucheli, gratia dulcis erit.
 Nam quae mors homines inter commercia tollit,
 Vivere te memori pectore nulla vetat.
 Vt fueras quondam priscae virtutis imago: 5
 Sic mihi jam virtus semper imago tui est.
 Non ego tam celebris laudes meditabor amici.
 En claret propriis, quas dedit ipse, Notis.
 Qui vitam patriae et perituris addidit annis,
 Is meruit nunquam, post sua fata, mori. 10
 A.M. a Schurman

[22] In Reverendi, Nobilis Doctissimique Viri, D. Andreae Riveti S.S. Theologiae Doctoris Vindicias *Mariae matris Domini*.

Omnia sacrilegus tandem pervaserat error,
 Et jam Roma potens terram miscebat Olympo:
 Nec quaenam facies venerandae Virginis esset
 Dignosci poterat: vultusque erat unus utrique
 Et Matri et Soboli, similisque per omnia cultus. 5
 Viderat haec ardens animis Rivetus, et una
 Detrahit has larvas, propriisque coloribus ornat
 Virgineam frontem, primo de fonte petitis.
 Quin male conficti subvertit numinis aras,
 Et meritos (quales genuina modestia suadet) 10
 Restituit mundo magnae genetricis honores.
 Hic, si forte placet nitidis depicta tabellis
 Simplicitas, autor toto celebrabitur orbe.
 A.M. a Schurman

[21] A hírneves történetíró és jogtudós, Aernout van Buchel emlékének, aki tudós *Jegyzeteit Utrecht történetéhez* életével együtt fejezte be

Míg kedves lesz nekem a tudós Minerva kegye, a te kegyed is kedves lesz nekem, Buchelius. Mert bár a halál elszólíthatott az emberi világból, nem tilthatja meg, hogy élj nem feledő szívemben. Mint te voltál hajdan a régi erény mintaképe, úgy az erény bennem immár mindig a te képedet idézi fel. Nem is írok én himnuszt ily híres barátról – tegyék híressé, melyeket ő írt, saját *Jegyzetei*. Életét hazájának s a múltó éveknek szentelte, s kiérdemelte vele, hogy, ha végzete beteljesedett is, soha ne haljon meg.

A.M. van Schurman

[22] A tisztelendő, nemes és tudós André Rivet Úr, teológiai doktor *Az Úr anyja, Mária védelme* című művére

Végül az istentelen tévelygés mindenüvé elhatolt, s már a hatalmas Róma is összekeverte a földet és a mennyet, s nem lehetett már felismerni a tiszteletreméltó Szűz orcáját, egy volt már arca az Anyának és Fiának, s mindenben hasonló volt tiszteletük. Látta ezt a lánglelkű Rivetus, lerántotta róluk az álorcát, s hozzá illő színekkel festette a Szűz arcát, éspedig az első forrásból merítette őket. Mi több, felforgatta a hamisan kigondolt isten oltárait, s visszaadta a világnak az Istenszülő méltó tiszteletét, melyet igaz szerénysége sugallt. Mindennek véghezvivőjeként az egész világ ünnepelni fogja, ha tetszésre lel, ahogy ragyogó lapjain festi az egyszerűséget.

A.M. van Schurman

**[23] Nobilissimo Doctissimoque Heroum D. Claudio Salmasio
Felicem e Galliis redditum gratulatur Anna Maria a Schurman.**

Hospes ave Batavis jam tandem reddite terris:
 Quin orbis resonet: Battavus Hospes ave.
 Quem Regum illecebrae, quem tot promissa Potentum
 Reddere vel patrio non potuere solo.
 Hinc tibi, Salmasi, quos non referemus honores? 5
 Qui nos praetuleris gratis honore tuis.
 Nunc quoque te fama est, pro nostris fortiter aris,
 Moliri summum Relligionis opus.
 Pessimus interpres veteris Baronius aevi
 Protinus ultrices sensit adesse minas. 10
 Et licet ingentes imitetur mole gigantes,
 Crede mihi, calamo mox cadet ille tuo.
 Quid ni? cum septem geminae praecordia Lernae
 Vix animam, ante tuo fulmine tacta, trahant.
 Hoc tibi certamen merito decernit Olympus, 15
 Ut paret Alcidi digna trophaea suo.
 Quod si vota mei non dedignabere sexus,
 Is quoque grata tibi praemia sponte feret.
 Blanda puellarum comitabitur aura triumphos;
 Virgineusque canet carmina laete chorus. 20
 Haec agitanda viris potius si cura videtur,
 Est tamen a nostro non aliena foro.
 Proque Lupa Caesar, cum tu pro virgine certes,
 Cur non virgo tibi laureaserta daret?

Ultrajecti III. Non. Jan. MD[C]XLIV

[23] A hősök legnemesebbikének s legtudósabbikának, Claude Saumaise Úrnak Anna Maria van Schurman szerencsét kíván abból az alkalomból, hogy hazatért Franciaországból

Légy üdvöz, vendég, végre-valahára visszaadva Batavia földjének – sőt zengje az egész világ: Légy üdvöz, bataviai vendég. Még hazád földjére sem téríthettek vissza sem királyok csábítása, sem hatalmasok ígéretei. Van-e olyan megbecsülés, amit ne érdemeltél volna ki ezzel, Salmasius? Párját ritkító megbecsülés ez irántunk, Salmasius! Ellenszolgáltatás nélkül becsültél többre minket honfitársaidnál. Most is hírlik, bátran építéd oltárainkért a Hit hatalmas épületét. Baronius, a régi kor legsilányabb tolmácsa tüstént észlelte, hogy itt a fenyegető bosszú. Hadd idézze csak tömege az irdatlan gigászokat, hidd el, hamarosan tolladtól esik el. Már hogy ne esne el? Bárha keblében a hétfejű lernai szörny szíve dobogna is, lelkét aligha mentheti, ha mennyköved lesújt rá. Méltán adta neked a Menny e viadalt, hogy Herkuleshez méltó győzelmi jelet készítsen veled neked. Ha méltatlannak nem veszed nemem hő imáját, kedves lesz az a jutalom is, melyben az részesít. Diadalmeneted hajadonok lelkes csapata raja kíséri, s szúzi kar zengi majd boldog himnuszait. Ha meg úgy tetszik, ez inkább a férfiak dolga, akkor sem idegen az asszonyi körtől. Miért is ne nyújthatná neked egy hajadon a babérkoszorút egy kéjnő helyett, hiszen egy szűzért harcolsz.

Utrecht, 1644. január 4.

[24] Reverendo, Clarissimo, Doctissimoque Viro, D. Friderico
Spanhemio S.P.D. Anna Maria a Schurman

Quid me, Spanhemi, revocas Heliconis ad amnes,
 Neglectamque jubes sollicitare chelyn?
 Non mea, crede mihi, sublimi carmina cedro
 Nec sunt aspectus lumine digna tui.
 Attamen invitae minus est litare Minervae, 5
 Quam quae dona cupis parva negare tibi.
 Te duce sponte sequar; tua nam vestigia coeli
 Monstrabunt, veluti lactea signa, viam.
 Saepe olim veteris ego sum mirata Pelasgos,
 Queis data Musarum gloria prima fuit. 10
 Pulchrius Hesiodo, vel magno majus Homero,
 Iudice me, nullum viderat orbis opus.
 Iam mera credebam divina oracula voces,
 Quas celebrat septem Graecia docta virum.
 Iam mihi praeclaro radians Academia vultu, 15
 Vertice stelligerum tangere visa polum.
 Attica quid memorem, quid nomina magna Lycei?
 Illa salutiferi sideris instar erant.
 Quin Stoa invictae cultrix quondam inclyta mentis,
 Flexerat in cultum pectora nostra suum. 20
 Haec ego tum cura et studio jactabar inani,
 In medio quaerens littora tuta mari.
 Ast ubi dignata est divini gratia verbi
 Clarius in nostra spargere mente jubar:
 Protinus ut stellae pereunt Titanis ad ortum, 25
 Palladis obscurae sic periere faces.
 Scilicet augustos humana scientia fascas
 Non potuit tantae non subiisse Deae.
 Tum mea nectareo humectans praecordia succo,
 Coelestis visa est sic mihi Suada loqui: 30
 Quid facis, o demens Virgo, quid quaeris inani
 Gutture Tantaleos non saturanda dapes?

[24] Üdvözet a tisztelendő, nemes és tudós férfiúnak, Friedrich Spanheim Úrnak Anna Maria van Schurmantól

Spanhemius, miért hívsz vissza a Helikon árjához, hogy vegyem fel újra félretett lantomat? Hidd el, nem méltók dalaim az égbetörő cédrushoz, sem hogy szemeid illessék. Mégsem oly nagy fáradság áldoznom Minervának, még ha az nem is akarja, mint megtagadnom neked az apró ajándékot, amelyre vágysz. Örömet követem vezetésed, mert nyomaid, mint valami Tejút, az égbe vezető utat mutatják. Gyakran csodáltam régebben az ősi Pelasgokat, mert nekik jutott először a Múzsák dicsősége. Ítéletem szerint nem látott a föld sem szebb munkát Hésziodoszénál, sem nagyobbat Homéroszénál. Hittem, tiszta isteni igazság minden szó, melyet a tudós Görögország a hét bölcséként ünnepel. Úgy láttam, a sugárzó Akadémia ragyogó orcája a csillagos eget veri. Minek említsem Attikát, minek a Lyceum hatalmas neveit? Az Üdvösség csillagát jelentették nekem. S persze a Sztoa, a legyőzhetetlen elme híres művelője tiszteletet ébresztett szívemben. Akkoriban gondos, de hiábavaló tanulmányaim tárgya csak ez volt, s a nyílt tengeren kerestem biztonságos kikötőt. Ám mihelyt Isten ígéjének kegye méltónak talált, hogy elmémre szórja ragyogóbb sugarát, úgy hunytak ki mellettük Pallas fákllyái, ahogy a csillagok hunynak ki rögvest napkeltekor. Hogy is ne hódolt volna be az emberi tudás ekkora istennő fenséges hatalmának. S egyszer csak a mennyei Suada elárasztotta szívem nektárjával, s e szavakkal lépett elé: „Mit művelsz, esztelen Leány, miért óhajt torkod hiábavaló tantaloszi étkeket, melyektől soha jól nem lakhat?”

Crede mihi insipidas, quas tellus parturit, undas
 Non animi ardentem posse levare sitim.
 Quippe sui similis non est mortale quod optat 35
 Spiritus, hoc unum pagina sacra dabit.
 Haec docet immensum complecti mente Tonantem,
 Machina quem mundi non tamen ipsa capit.
 Hic veram invenies requiem, variasque potentis
 Fortunae poteris spernere tuta vices. 40
 Talia nec Samii docuere silentia Mystae,
 Nec placido Actaeus prodidit ore Senex:
 Non haec legiferi memorant effata Lycurgi,
 Nec sapit haec sapiens veridicusque Solon:
 Deficit hic acies divina Platonis; hebescit 45
 Magnum naturae lumen Aristoteles.
 Quin bona mortalis perituraque munera vitae
 Hi potius summo substituere bono.
 Et quoniam (ut perhibent) mors ultima linea rerum
 Mors merito hic summum creditur esse malum. 50
 O vitam miseram! brevior quam terminus aevi
 Claudit et aeterno nox premit atra jugo:
 Aut potius faustam! celeri devolvere fuso
 Stamina cui Lachesis non remoranda sinit.
 Aspice magnanimos Brutos, rigidosque Catones, 55
 Vt proprias armant in sua fata manus.
 Quis furor est voluisse viros, fortesque videri,
 Nec vitae ingratas sustinuisse moras?
 Quis furor hanc lucem toties dixisse beatam,
 Vivere si poena est, siqua perire salus? 60
 Desine mirari speciem virtutis honestam,
 Quae genium vitii splendidioris habet.
 Quod si Cecropiae possent a funere chartae
 Aurea discipulis secla referre suis:
 Et si lecta suo non illuisset amico 65
 Pagina, praecipiti quem dedit ipsa neci:

Higgy nekem, ízetlen a földből fakadt víz, nem enyhítheti a lélek tikkasztó szomjúságát. A lélek önmagához hasonlatos, amit óhajt, az sem halandó, s ezt az egyet a Szentírás adhatja csak meg neked. S ennek tanítása, hogy az elme, bármily mérhetetlen, befogadja Istent, ki az egész teremtett világban sem fér el. Itt lelsz igaz nyugalomra, s bizton feledheted a hatalmas Fortuna fordulatait. Ilyesmit nem tanítottak sem a szamoszi papok, sem az Attikai Vén szelíd ajka nem szólt róla, ilyet a törvényhozó Lycurgus szava sem említi, s ehhez az igazmondó bölcs Szolón sem ért. Itt vereséget szenved Platón mégoly isteni serege, s belesápad a természet ragyogó világa, Arisztotelész. Hiszen ők a véges élet múló javait tették meg legfőbb jónak, s minthogy – úgy mondják – a halál a lét végső határvonala, méltán hitték ekkoriban, hogy a halál a legfőbb rossz. Milyen nyomorú az élet! A rövid idő határa zárja, s már rajta is a fekete éj örök igája. Vagy mégis inkább jó... Szála lefut sebesen pergő orsóján s Lachesis nem engedi tovább élni. Lám csak, nagylelkű Brutusok s szigorú Catók fegyverzik kezüket saját vesztükre. Mily esztelenség, hogy férfinak, s hozzá bátornak akarnak tűnni, s ha nem kedvükre való, eldobják az életet! Mily esztelenség, hogy annyiszor boldognak mondták ezt az árnyékvilágot, ha büntetés élni, s a boldogság a halál! Ne csodáld az erény e tisztos fáját, mert egy ragyogó bűn szelleme hatja át! Ó, ha Cecropia könyvei a halálból szólhatnának tanítványaiknak aranykorokról, s ha elolvasott lapjaik nem úznének tréfát barátjukból, akit maguk vettek rá az idő előtti halálra.

Quid praeter formas rerum exhibuisset inanes,
 Quas rata felices reddere posse rogos?
 Scilicet hoc primae latuit clementia causae,
 Vivere qua sine mors, qua duce vita mori. 70
 Sint porro Elysiis solatia dulcia campis,
 Misceat et Phrygius pocula laeta puer;
 Sitque ingens Heroum animis post fata voluptas,
 Sidera et aethereas pervolitare domos:
 Et quacunque levem ludat sub imagine turbam, 75
 Fac dare, quae fingit, Musa prophana queat:
 Quid nisi corporei meditetur gaudia sensus,
 Gaudia vel blandus qualia somnus habet?
 Mitto quod effraenes colat, ut sua Numina, mores,
 Sacrilega turpes dum facit arte Deos. 80
 At quae delapsa est alto Sapientia coelo,
 Altius humanis mentibus una sapit.
 Haec licet ingentes animos exuscitet; atqui
 Plura tamen votis conferet illa tuis.
 Nec jubet aeternam tantum sperare salutem; 85
 Sed potis ante atram quemque beare diem.
 Singula quid referam, quid tentem vocibus aures?
 Talia sentiri non nisi mente solent.
 Tunc ego, des veniam teneris placabilis annis,
 Diva precor, par est me tua jussa sequi. 90
 Ne te festines oculis subducere nostris,
 Neve tuum prima fronte referre gradum.
 Illa tamen contra, mea sors et origo morari
 Longius hac, inquit, me regione vetant.
 Sunt mihi non pauci rarae pietatis Alumni, 95
 Queis dedimus nostri pandere jura fori.
 Quod si sacra cupis tanti cognoscere regni,
 Et quae Lethaei non rapit unda lacus;
 Quaeque locis non sit frustra didicisse beatis
 Hos juvet in dubiis consuluisse viros. 100

Mi más kaphatna tőlük, mint a létezők üres formáit, s még úgy hiszi, hogy majd ezek teszik boldoggá a halált... Lám ennyire elrejtőzött az Első Ok kegyelme, mely nélkül élni halál, ám a halál élet, ha ez vezérel. És csak várjon édes vigasz az elíziumi mezőkön, s keverjen víg kupákat a fríg fiú, s hatalmasan gyönyörködjön a halál után a Hősök lelke, hogy röpködhet a csillagok és égi házak között, s játszódjék bármilyen szín alatt a lebegő tömeg, s tegyük fel, a földi Múzsza képes megadni mindazt, mit kitalál, de mi van, ha csupán földi örömeket önt dalba, vagy olyanokat, amelyek szép álmainkban léteznek? Azt nem rovom föl neki, hogy zabolátlan erkölcsöket tisztel isteneként, s közben szentségtörő művészete gyalázza az isteneket, ám a magas Mennyből alászállott Bölcsesség értelme egymaga mélyebbre hatol minden emberi tudásnál. Ő, ha mégoly magasztos lelkesedésre lobbant is, imáidnál mégis többet ad neked. Nemcsak az örök üdvösség reményét ébreszti fel benned, hanem van arra is ereje, hogy még gyásznapod előtt boldoggá tegyen. Minek mind felsorolnom, minek fárasszák szavaim füledet? Ilyesmit felfogni csak a lélek szokott. Kérlek is, istennő, légy elnéző, s bocsáss meg zsenge koromnak: úgy illő, hogy kövessem parancsaidat. Ám ne siess annyira, szem elől ne tévesszelek, s lépteid el ne tűnjenek előlem. Ő így válaszolt nekem: *„Sorsom s hazám sem hagy itt hosszan időzni, ám nem egy párját ritkító jámborsággal megáldott növendékem van, akinek megadtam, hogy világom szabályait feltárja. Ha vágyol megismerni hatalmas birodalmam szertartásait, s mindazt, amit nem ragad el a Léthé tavának habja, s mindazt, amit érdemes megtanulni, hogy a boldogok helyére érkezz, kételyeid közepette e férfiaknál keress eligazítást.”*

Dixerat, et stimulos acres in corde reliquit,
 Incenditque sacro pectus amore sui.
 Hinc, sibi praecipuos quos designarat amicos,
 Non potui summa non coluisse fide.
 Hos inter, stellas velut inter Luna minores, 105
 Eminent et Nomen sic, Frederice, tuum.
 Te praeunte canam majora, et forte cothurno
 Non indigna gravi, te praeunte, canam.
 Aemula ceu pulsus resonat convallibus Echo:
 Sic referam dociles ad tua verba modos. 110
 Gorgonei valeant fontes, doctaeque Sorores,
 Tu mihi Parnassus tu mihi Phoebus eris.

Ultrajecti XI. Kal. Febr. MDCXLIV

**[26] IN OBITUM Nobilissimi & Venerandi Theologi JOHANNIS
POLYANDRI à KERCHOVEN.**

Fortunate Senex, quondam dum vita manebat
 Quae sors non votis risit amica tuis?
 Quis plures meritis dignos jactabit honores,
 Contulit in Myftas quos toga sacra suos?
 Quis natos vidit magni felicius aulam 5
 Principis officii consiliasse sibi?
 Attamen his unum deerat, quod longa senectus,
 Et gravis in terris cura negare solet:
 Scilicet hic quaerens sibi semper in orbe quietem,
 Posset ut a placida morte quiete frui. 10
 Dixeris hinc etiam merito post fata beatum,
 Omnia quae petiit si *Polyander* habet.
 Ut quondam felix memorabile nomen Achillis,
 Ejus Maeonide facta canente, fuit:
 Sic te felicem, memori *Spanhemius* aevo 15
 Dum cineres docto consecrat ore tuos.
 A.M. à SCHURMAN.

Így beszélt, s szavai nyomán szívemben heves vágy támadt, s keblemben fellobbant az iránta érzett szent szeretet lángja. Ettől kezdve képtelen voltam teljes bizalommal mást tanulmányozni, mint akiket különleges barátainak mondtam. Közülük úgy ragyog ki a te neved, Fredericus, mint a Hold a kisebb csillagok között. Te jársz előttem, s dalom nagyszerűbb lesz, tán a fennkölt tragédiával is felér, te jársz előttem, s dalom nagyszerűbb lesz, mint Echo visszhangozza versengve a völgyhátról visszavert hangot, tanulékony ritmusom úgy igazítom szavaidhoz. Csak csobogjon Pegasus forrása, s éljenek a tudós Nővérek, az én Parnassusom te leszel, az én Phoebusom te leszel.

Utrecht, 1644. január 22.

[26] A nemes és tiszteletreméltó teológus, Johannes Polyander van den Kerckhoven halálára

Szerencsés agg, míg életed tartott, mily sors nem mosolygott barátságosan vágyaidra? Ki dicsekedhet vele, hogy érdeménél is több megtiszteltetés érte, melyeket a tudósaira halmozhat a szent toga? Ki látta nagyobb szerencsével nálad, hogy fiai a hatalmas fejedelem hivatalaiban tanácskoznak? Egy híja volt csak, s ezt a hosszú aggkor s a súlyos gond meg szokta tagadni ezen a világon: mindig is nyugalmat kívánt magának a földön, hogy békében nyugodhasson a békés halál után. Mondhatnánk, Polyander még e tekintetben is boldog halála után, ha mindent megkapott, mit kért. Mint a boldog Achilles neve örök, mert Maeonides énekelte meg tetteit, úgy téged, te boldog, *Spanhemius* bízott az örök emlékezetre, míg hamvaid tudós ajka szentelte meg.

Anna Maria van Schurman

**[27] Sírvers a kiemelkedően jámbor és tudós hírneves férfiú,
Meinardus Schotanus úr halálára**

Ki ne sóhajtana fel, Schotanus, halálod hírére, s ki ne siratná hattyúi hangon végzetedet? Annyi meg annyi isteni adomány sugarától ragyogtál, mintha nem is magadnak, de értünk születnél volna. Halálotat sem restelted siettetni, hogy a halandóknak új életet adhass. Nem volt benned pénzéhség, nem törődtél evilág hozzád nem illő dolgaival, s nem fecsérelted időd nagyszerű lakomákkal. Csakhogy az égi hév, mely szívedet fűtötte, nem engedte, hogy sok-sok napot számlálj. Noha a mennyei tűz teljesen átjárt, e máglyán mégis mint Phoenix kelsz új életre. Míg él jámborság s a kedves arcú szerénység s a patyolattiszta egyszerűségben kedvét lelő becsület, s míg a vad szíveket megindítja, s megszelídíti az erény, nevedhez méltó dicsőséged is lesz. Nem a te sorsodon, hanem a magunkén kell keserű könnyeket ejtenünk, mert halálod nekünk, s nem neked volt büntetés. Lehet-e rá szó, micsoda kár e fő elvesztése – boruljon rá lepel inkább, mint Timanthes festményén? Mégis jól esik most, nemes halálodkor, hogy eszembe jut diadalod, a magas menny ajándéka, a boldogság. Édes most neked ott, ha visszaemlékszel hajdani fáradozásodra, ha ugyan nem fáradság az is, hogy rájuk emlékezzél. Boldog vagy, ki meg tudta vetni világunkat – a Mennyben minden megvan, ami csak boldoggá tehet. Mindaz az öröm, mit hón óhajtottál hajdan, már megadatott, mert szellemed csakis Istent szemléli. Örömet követünk hát, amerre nyomaid vezetnek: vágyad az, hogy csak így adózzunk emlékednek.

A.M. van Schurman

[28] **In obitum summi viri D. Andreae Riveti, a morte Patris sui, in locum ejusdem ἐνσπόνδως assumpti, EPICEDIUM.**

Dicite, Pierides, cur tanto pectora luctu
 Plangitis, et maestos funditis ore modos?
 Curque sedet pulla lugens sub veste Lyceum,
 Nostraque cur vultus Tempa dolentis habent?
 Gallia quem laetis surgentem vidit ab undis, 5
 Et patrio placidum spargere in orbe jubar,
 Hunc votis magnum venerata Batavia Solem,
 Huc contra solitum currere fecit iter.
 Hic modo Palladio, modo celsa fulsit in Aula;
 Et tam diversis par tamen unus erat. 10
 Vivida coelestis Doctrinae semina fovit,
 Foecundaque novos messe beavit agros.
 Et Romae coecas errorum dispulit umbras,
 Restituens summo debita jura Deo.
 Conspicuus semper Victor pugnavit in hostes, 15
 Lucifugas telis perdidit ille suis.
 Ipse sui similis, similisque per omnia Phoebos,
 Omnibus auxilio, praesidioque fuit.
 Nec tamen instabilem fas est dixisse Planetam,
 Semper enim recto gestiit ire gradu. 20
 Talis erat, misera quam flemus voce, Rivetus,
 Qui sua funestis lumina mersit aquis.
 Fallimur improvidae, non atris occidit undis,
 Sed superum exoriens clarus in orbe micat.
 Nec minus hic sanctae radiant vestigia vitae, 25
 Et radiat scriptis author ubique suis.
 Obstupui ad tristes, Musa referente, Cypressos;
 Vix potis haec querulis verba sonare modis:
 Siccine perpetuos patitur sors nostra regressus,
 Et nostro ancipites versat in orbe vices. 30
 Laetitia finis dolor est; nihil usque beatum.
 Munera quae Coelum contulit, umbra rapit.
 Filia bis fueram felix: Horam ante supremam
 Denasci natam bis, mea fata ferunt.
 A.M. a Schurman

[28] Sírvers a kiváló férfiú, André Rivet Úr halálára, aki Atyja halála óta szerződés szerint az ő helyére vétetett

Mondjátok, Pieridák, miért gyászoltok ily jajveszékeléssel s miért ont ajkatok gyászdalokat? Miért ül lesújtva sötét ruhában a Lyceum, s Templomaink orcája miért oly fájdalmas? Gallia volt tanúja, hogy e Nap fölbukkant boldog habjaiból, s szülőföldjén szórta simogató sugarait, mikor felnőtt, hón tisztelte Batavia, majd a szokottól eltérő útra tért. Hol Pallas szentélyében, hol a magas Udvarnál tündökölt, s bármily különbözők ezek, egymaga éppúgy illet mindkettőhöz. A mennyei Tudomány eleven magvait melengette, s szántókat tört s bő aratással boldogított. Róma tévelygésének vak sötétjét elűzte, visszaadta Istennek az őt megillető hatalmat. Mindig győztesen tűnt ki, ha az ellenség ellen harcolt, s dárdái elpusztították a fénygyűlölőket. Önmaga volt, s egyben Phoebushoz mindenben hasonló, s mindenkit védett és oltalmazott. Égitestről mégsem mondhatjuk, hogy változékony – s neki is abban telt öröme, hogy egyenes úton járt. Ilyen volt Rivetus, kit most szánandó hangon siratunk, hogy fénye elmerült a halál tengerében. De mégsem: meggondolatlan tévedés ez, nem nyugodott le a fekete habokban, de fölkelt és szikrázva ragyog a Mennyeik Országában. S éppúgy ragyognak itt is szent életének emlékei, s mindig is ragyogni fog mint írásainak szerzője. Az én hangom fennakadt, csak Múzsám szól a gyászciprusoknál, de még ő is alig bírja versbe önteni panaszszavát. Hát csak ennyire túri sorsunk a szűnni nem akaró visszatérést, s így gondol az árnyékvilágban az élet változásaira? Az öröme fájdalom jön, nincs örök boldogság. Amivel elhalmoz az Ég, elorozza a sötétség. Én kétszeresen is boldog leányod voltam, s így sorsom, hogy már végórám előtt meghaljak én, aki kétszer születtem.

A.M. van Schurman

[29] In obitum Reverendi Clarissimique Viri, D. Caroli Dematii S. S. Theologiae in celeberrima Academia atque Eccles. Ultraject. Mystae fidelissimi.

Ultrajectinum, rogitas, lugere Lyceum
 Quid jubet, et nigra pulpita veste tegi?
 Hic Sophiae colitur, toto celeberrima mundo,
 Regia, quae geminum ditat utrimque Polum.
 Bis senis radiat sublimibus alta Columnis, 5
 Queis innixa jugis tendit ad astra suis.
 Has inter trinas sibi jure dicavit Olympus,
 In quibus insculpta est cernere jura Dei.
 Sed venit ex alto tempestas saeva Tonantis,
 Qua subito in praeceps de tribus una ruit. 10
 Materies adamantis erat; quadrique figura;
 Materiam summae vicerat artis opus.
 Sit nunc prima Deum crescentis cura laboris,
 Sacra ruat fulcro ne spoliata Domus.
 Atlanti similis veniat Dematius alter, 15
 Qui par sit tantas sustinuisse minas.
 A.M. a Schurman

**[29] A tiszteletre méltó és hírneves férfiú Carel de Maets halálára,
aki a Szent Teológia hű tudora volt az Utrechti Akadémián**

Azt kérded, miért gyászol az Utrechti Lyceum, s emelvényeit miért vonták be fekete kárpittal? Ez Sophia palotája, leghíresebb az egész földön, gazdagítja a világ mindkét égtáját. Hat-hat oszlopon tör az égbe és szórja sugarát, rájuk hágva saját ormain tör a csillagok felé. E hármasság közepette méltán szentelték maguknak a Mennyek, feliratuk ezt hirdeti: „*Nézd Isten törvényét!*” De egyszer csak Tonans iszonyú vihart támaszt, s a háromból egy földre omlik. Anyaga gyémánt, alakja négyszögű, s gyönyörű kivitele még anyagánál is szebb. Legyen az istenek első gondja növekvő aggodalmukban, hogy romba ne dőljön a Szent Palota megfosztva oszlopától. Jöjjön egy új Dematius, Atlaszhoz hasonló, ki képes lesz megszüntetni a fenyegető veszélyt.

A.M. van Schurman

A kiadás adatai:

Nobiliss. Virginis Annae Mariae a Schurman *Opuscula Hebraea, Graeca, Latina, Gallica, Prosaica et Metrica*, Editio tertia auctior et emendatior. Ex Officina Johannis a Waesberge, Trajecti ad Rhenum, 1652.

A versek ottani megjelenésének adatai

[1] Amplissimo Doctissimoque Viro D. Jacobo Catzio: 'Ut cygnum resides perhibent intendere voces' = *Opuscula* (1652), 294–5

[2] Ad D. Barlaeum: 'Quas ego pro tanto persolvam munere grates?' = *Opuscula* (1652) 296

[3] Clarissimo Viro, D. Andreae Riveto s.: 'Tanta tuae, Rivete, viget vox inclyta famae' = *Opuscula* (1652), 296

[4] [hozzá szóló] Annae Mariae a Schurmans Unioni. Ut minus lateat.: 'Quo te, Nympha, cui tam custodita, quousque' = *Opuscula* (1652), 297

[5] Ad occultum Apollinis cujusdam ad lucem me provocantis Oraculum Responsio: 'Magnum Musa virum sonat, utque ego sim quoque vates' = *Opuscula* (1652), 297

[6] A. Mariae a Schurm. Epigramma in Nobilissimi praestantissimique Viri, D. Constantini Huguenii Opus – Diurnum. Quod in gratiam lectissimae suae quondam Conjugis Dnae. Susannae a Baerle conscripsit.: 'Quaeris an haec claram mereantur carmina lucem' = *Opuscula* (1652), 298

[7] Ad Illustrem Virum Zulichemii Dominum.: 'Cur me mortalem poscunt tua carmina testem' = *Opuscula* (1652), 298

[8] A. M. a SCHURMAN. Ad Epigramma Viri [héber szó] D. Constantini Huguenii Zulichemi Toparchae quod sic habet.: 'Nomen habe, Schurmann a canit. Lepidissima virgo!' = *Opuscula* (1652), 299

[9] Responsio Annae Mariae a Schurman.: 'Huguenio cum non sit, nomine, clarior alter' = *Opuscula* (1652), 299

[10] ALIUD: 'Anne bonum credat, nequeam cum solvere, nomen?' = *Opuscula* (1652), 299

[11] ALIUD: 'Quare tuum Constans, nostro vis cedere nomen?' = *Opuscula* (1652), 299

[12] Ad serenissimam Angliae Reginam e puerperio nuper egressam A. CID ID XXXV. tempore hyberno: 'Quae tibi nunc gelido miracula nata Decembri' = *Opuscula* (1652), 300

[13] Inclytae et antiquae urbi Trajectinae Nova Academia nuperrime donatae gratulatur. Anna Maria a Schurman: 'Tu quae lege potens agris dominaris' = *Opuscula* (1652), 300

[15] Magni ac generosi animi HEROINAE GORNACENSI, Causam sexus nostri fortiter defendenti gratulatur Anna Maria a Schurman: 'Palladis arma geris, bellis animosa virago' = *Opuscula* (1652), 303

- [16] In symbolum suum Ὁ ἐμὸς ἔρωσ ἐσταύρωται: 'Quis non sollicito Christum veneretur amore?' = *Opuscula* (1652), 303
- [17] A. Mariae Schurman AD ΗΧΟΥΣ ΔΟΥΣΙΚΑΣ Provocatio – Num a Nobilissimo Viro D. Dousa provocata, in lucem prodire debeat, necne?: 'O Vos Dousarum resonantes Carmina Nymphae' = *Opuscula* (1652), 304
- [18] Clarissimo Ornatissimoque Viro, D. G. Staackmanno: 'Si veneranda docet frontem obvelare vetustas' = *Opuscula* (1652), 304
- [19] Apologia Annae Mariae a Schurman. Contra erroneos quosdam rumores, quibus propter nominis Schurmanni homonymiam, Astraeam d'Urse e Gallico in Belgicum sermonem vertisse creditur.: Cur mea lascivis praetexti nomina chartis = *Opuscula* (1652), 304–5
- [20] Epigramma in Historiam Gelricam Clarissimi Viri, Joh. Isaaci Pontani.: 'Palladius artes quondam coluere Sicambri' = *Opuscula* (1652), 305–6
- [21] Memoriae Celeberrimi Historici et Jurisconsulti Arnoldi Buchelii Eruditissimas Notas in Historiam Ultrajectinam Una cum vita finientis.: 'Gratia dum doctae fuerit mihi grata Minervae' = *Opuscula* (1652), 306
- [22] In Reverendi, Nobilis Doctissimique Viri, D. Andreae Riveti S.S. Theologiae Doctoris Vindicias Mariae matris Domini.: 'Omnia sacrilegus tandem pervaserat error' = *Opuscula* (1652), 307
- [23] Nobilissimo Doctissimoque Heroum D. Claudio Salmasio Felicem e Galliis redditum gratulatur Anna Maria a Schurman.: 'Hospes ave Batavis jam tandem reddite terris' = *Opuscula* (1652), 308
- [24] Reverendo, Clarissimo, Doctissimoque Viro, D. Friderico Spanhemio S.P.D. Anna Maria a Schurman: 'Quid me, Spanhemi, revocas Heliconis ad amnes' = *Opuscula* (1652), 309–12
- [26] IN OBITUM Nobilissimi & Venerandi Theologi JOHANNIS POLYANDRI à KERCHOVEN.: 'Fortunate Senex, quondam dum vita manebat' = *Opuscula* (1652), 314
- [27] Epicedium in obitum Doctrina et pietate Clarissimi Viri D. Meinardi Schotani: 'Qvis Schotane sibi te non suspiret ademptum' = *Opuscula* (1652), 315
- [28] In obitum summi viri D. Andreae Riveti, a morte Patris sui, in locum ejusdem ἐνσπόνδως assumpti, EPICEDIUM.: 'Dicite, Pierides, cur tanto pectora luctu' = *Opuscula* (1652), 316–7
- [29] In obitum Reverendi Clarissimique Viri, D. Caroli Dematii S. S. Theologiae in celeberrima Academia atque Eccles. Ultraject. Mystae fidelissimi.: Ultrajectinum, rogitas, lugere Lyceum = *Opuscula* (1652), 316–7